

ถามมา - ตอบไป :

ถนนที่มีชื่อเป็นภาษาจีน

วีณา โรจนราชา *

รูป ฮก ลก ซิว ในบัตร ส.ค.ส. ปีใหม่ ของ GRACE GREETING CO., LTD.

ถาม ได้อ่านคอลัมน์ ถามมา - ตอบไป เรื่องถนนและสะพานที่ชื่อพระรามแล้ว ได้พบชื่อถนนโบราณที่เป็นภาษาจีน เช่น ถนนลก ในแผนที่ที่ลงประกอบก็มี เคยได้ทราบว่ามีอยู่หลายชื่ออยากทราบว่าชื่ออะไรบ้าง ปัจจุบันคือถนนอะไร

ตอบ ชื่อถนนที่มีชื่อเป็นภาษาจีน เกิดจากความนิยมเล่นเครื่องลายครามของจีน โดยการแต่งถ้วยปั้น (ป๋าน) ชูค้ำขาของจีน จนถึงการประชุมตั้งโต๊ะเครื่องบูชาประกวดกันในงานสมโภชพระอาราม หรือในโอกาสเฉลิมฉลองใหญ่ในพระบรมมหาราชวัง วัง และบ้านขุนนาง คหบดี เป็นต้น ความนิยมเริ่มมีตั้งแต่ต้นรัตนโกสินทร์ แต่มานิยมอย่างมากในรัชกาลที่ ๕ ตั้งแต่ราว พ.ศ. ๒๔๓๐

หลังจากการเสด็จประพาสยุโรปครั้งแรกในพ.ศ. ๒๔๔๐ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้สร้างถนนสายใหญ่ ๆ ทั้งในกรุงและรอบกรุง เพื่อขยายความเจริญของบ้านเมือง และได้พระราชทานนามถนนด้วยชื่อลายมงคลที่ปรากฏในเครื่องถ้วยจีน หลายเหล่านี้โดยรวมแล้วมาจากชื่อมงคล ๓ คำ เป็นหลัก คือ ฮก ลก ซิว หมายถึง โชค ลาก และอายุยืน ตามลำดับ

สัญลักษณ์ที่ใช้หมายถึง ฮก ลก ซิว มีทั้งที่นิยมกันมากจนถึงปัจจุบันนี้ คือ เทพ ๓ องค์ นอกจากนี้ก็มีผลไม้ ต้นไม้ ดอกไม้ สัตว์ และสิ่งของ โดยอาศัยจากคุณลักษณะของสิ่งเหล่านั้น หรือเพียงชื่อที่มีเสียงพ้องกับ ฮก ลก หรือซิว ก็มี ดังตัวอย่าง

* นักอักษรศาสตร์เชี่ยวชาญ สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.

ฮก (เป็นเสียงจีนแต่จิว จีนกลางหรือแมนดาริน ออกเสียง ฝู หมายถึง โชคลาภวาสนา

สัญลักษณ์ - เป็นชายสูงอายุแต่งกายเป็นเศรษฐี สวมหมวกทรงสี่เหลี่ยมสูง มืออาจถือม้วนหนังสือ อุ้มเด็กถือเงินหยวน หรือถือพัดหลินจือ ซึ่งหมวกเห็ดคล้ายลายเมฆ เหมือนหัวหยูอี้ ซึ่งคำ “หยูอี้” แปลว่า สมปรารถนา และพัดหลินจือเป็นยาอายุวัฒนะ

- สิ่งอื่น ๆ เช่น พระอาทิตย์ (ทรงอนุภาพให้แสงสว่างให้ชีวิต) ดอกพุดตาน หรือโปแต้น (จีนถือเป็นพญาดอกไม้ ต้นไม้อื่นต้องโน้มยอดหรือหันดอกเข้าหา) สัมมือ (ผลไม้อัศจรรย์มีสิทธรรานคล้ายมือ ภาษาจีนใช้ว่า ผู้โสดถาน คำว่าผู้ ที่แปลว่า พระพุทธ และคำว่า ผู้ ใน เปียนผู้ ที่แปลว่า คางคาว พ้องกับเสียง ฝู ที่แปลว่า โชค รูปคางคาวประดิษฐ์เป็นลายต่อ ๆ กัน คล้ายกระຈัง เรียกลายคอเสื้อ

ลก (จีนกลางออกเสียง ลู่) หมายถึง บุญวาสนา บารมี ยศศักดิ์ ชั้นตำแหน่งทางราชการ

สัญลักษณ์ - เป็นรูปเจ้าหรือขุนนางใส่ชุดข้าราชการ มีเข็มขัด สวมหมวกยศ มือถือหยูอี้ ซึ่งพระจักรพรรดิประทานเป็นการอวยพรให้สมปรารถนา

- สิ่งอื่น ๆ เช่น กวางดาว (มีดวงขาว ๆ เหมือนกระแปะหรืออีแปะเงินโบราณของจีนแสดงว่าเต็มไปด้วยทรัพย์สมบัติ พระจันทร์ (รัศมีแจ่มใสเป็นที่ยินดี) ดอกเบญจมาศ (มีกลีบสลับซับซ้อน แสดงความมั่งคั่ง) ผลทับทิมมีเมล็ดมาก แสดงความบริบูรณ์ ลูกคลื่น (ลายสิริมงคลที่เสื้อขุนนางฝ่ายบุ๋น)

ชิว (จีนกลางออกเสียงไช่ว) หมายถึงอายุยืน สุขภาพแข็งแรง

สัญลักษณ์ - เป็นรูปชายชรา มือหนึ่งถือผลท้อ อีกมือหนึ่งถือไม้เท้า

- สิ่งอื่น ๆ เช่น นกดำ นกกระเรียน (อายุยืน) ดาว (ยังยืนไม่มีขึ้นแรม) ต้นสน (เป็นไม้ใหญ่ ทนกว่าไม้อื่น ๆ) ผลท้อ (มีรสชุ่มชื่นใจ ถือเป็นผลไม้ของเทพ กินแล้วเป็นอมตะ) ลายประแจจีน ซึ่งเกิดจากการประดิษฐ์ลายตัวอักษรชิว

นายทองต่อ กัลยไม้ ณ อยุธยา ได้ยกเรื่องถนนที่มีชื่อเป็นภาษาจีนหรือเกี่ยวกับลายจีน ที่นายพิจิตร พูนพนิช สถาปนิกกรุงเทพมหานคร เขียนไว้ในวารสารกรุงเทพมหานคร เมื่อพ.ศ. ๒๕๑๙ มารวมพิมพ์ไว้ในบทที่ ๓ ถนนของกรุงเทพมหานคร ในหนังสือพระบรมราชจักรีวงศ์กับกรุงเทพมหานคร ที่สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ จัดพิมพ์เมื่อพ.ศ. ๒๕๓๗ หน้า ๔๐ - ๔๑ เป็นเค้าเงื่อนไว้ให้ผู้สนใจได้ศึกษาถึงความหมายของชื่อถนน และความเป็นมาของถนน สมควรจะนำมาเผยแพร่ให้กว้างขวางขึ้น ดังนี้

๑. **ถนนทับทิม** จากเครื่องลายครามที่มีภาพทับทิม ประเพณีจีนมีคตินิยมว่าผลทับทิมนั้นมีเมล็ดมาก ย่อมมีพันธุ์มาก จึงมีภาพเด็กหลายคนและผลทับทิมอยู่ด้วยกัน หมายถึง ให้มีการสืบเผ่าวงศ์ตระกูลมาก ๆ

๒. **ถนนบ่วง**^๑ จากเครื่องลายครามที่มีกิ่งช่อดอกบ่วง เขียนเป็นต้นก็มี เป็นรูปปักแจกันไว้ก็มี ดูได้จากบัตรเชิญงานแต่งงานเขียนไว้ที่ปักถือว่าเป็นไม้มงคลชนิดหนึ่ง

^๑ คือ บ่วง จีนเรียกเหมยฮวา หรือดอกเหมย เป็นสัญลักษณ์ของเจ้าสาว คู่กับกิ่งไผ่ สัญลักษณ์ของเจ้าบ่าว.

๓. **ถนนมังกรรำ** จากลายครามที่มีมังกรรำคระนองฟ้า หรือมังกรต้นเมฆ เป็นสัญลักษณ์ของผู้ยิ่งใหญ่ หรือสัญลักษณ์เพศผู้คู่ไก่อฟ้า สัญลักษณ์ของเพศเมีย ซึ่งจะปรากฏรูปมังกรต้นเมฆกับไก่อฟ้าในบัตรเชิญงานแต่งงานเสมอ

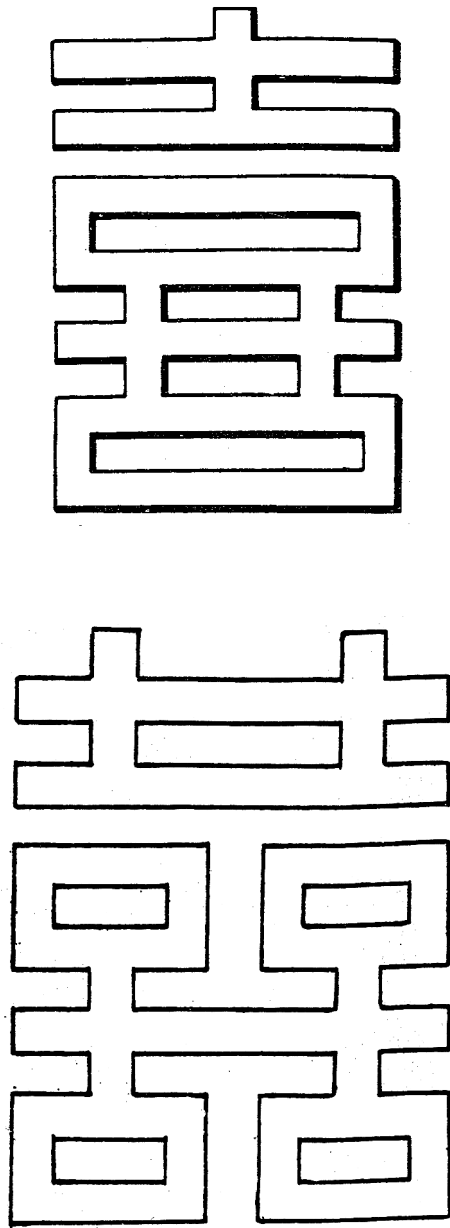
๔. **ถนนเต็ก** จากเครื่องลายครามที่มีภาพกิ่งไผ่ ต้นไผ่ กอไผ่ในงานมงคลของจีน จะมีคนถือต้นไผ่ ๒ ต้น เดินนำหน้า เป็นการขับไล่ภูตผีปีศาจ ทำให้เป็นมงคล เขียนบางองค์มีหนึ่งถือกิ่งไผ่ อีกมือถือคนโทน้ำมนต์ก็มี

๕. **ถนนส้มมือหนู** จากเครื่องลายครามที่มีภาพส้มมือ ผลไม้ของจีนที่ถือว่าเป็นไอศกรับประทานแล้วอายุยืนเช่นเดียวกับผลท้อ ในการเซ่นไหว้เพื่อให้อายุยืน จึงใช้ผลส้มมือและผลท้อเสมอ ปัจจุบันถนนนี้เปลี่ยนชื่อเป็นถนนสุพรรณ

๖. **ถนนเบญจมาศ** จากเครื่องลายครามที่มีภาพดอกเบญจมาศ ดอกไม้ชนิดนี้งามมากในเดือน ๕ มีสีส้มต่าง ๆ ทั้งแดง แสด ขาว และสีอื่น ๆ ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นถนนราชดำเนิน

๗. **ถนนซางฮี้** จากเครื่องลายครามที่มีภาพซางฮี้เป็นอักษรจีนเขียนเหมือนกัน ๒ ตัว เป็นคู่กัน แปลว่า สุข สนุก สบาย อักษรซางฮี้ใช้ในงานพิธีแต่งงาน เช่น ติดหน้ากระจกรถยนต์เจ้าบ่าว เจ้าสาว เขียนบนบัตรเชิญ และใช้ประดับตกแต่งในห้องพิธี เช่น ติดไว้บนม่าน บนฝาห้อง ปัจจุบันถนนนี้เปลี่ยนชื่อเป็นถนนราชวิถี

๘. **ถนนดวงตะวัน** จากเครื่องลายครามของจีนที่มีภาพพระอาทิตย์เต็มดวงโผล่ขึ้นมาจากน้ำทะเล ลี้อังจิวตัวสำคัญ ๆ ปักลายนี้ ส่วนลูกคลื่นนั้นเขียนหรือปักซ้อนกันเหมือนเกล็ดปลา ปัจจุบันชื่อถนนศรีอยุธยา

รูปซางฮี้ (จีนกลางออกเสียง ซวงสี่) นำอักษร สี่ ซึ่งแปลว่า สุขสบาย สนุก ยินดี ๒ ตัวมารวมกัน เรียกเครื่องหมายนี้ว่า ซางฮี้ (ซางหรือซวง แปลว่า คู่) เป็นเครื่องหมายมงคล

๙. **ถนนดวงเดือนนอกและถนนดวงเดือนใน** จากเครื่องลายครามที่มีภาพดวงเดือน ประเพณีจีนมีการไหว้พระจันทร์ ยังทำกันอยู่ขณะนี้ ปัจจุบันชื่อถนนสุขุขทัย

๑๐. **ถนนดวงดาวใต้** จากเครื่องลายครามที่มีลายดาว นิยายจีนมักกล่าวถึงดาวที่เป็นเขียนต่าง ๆ เช่น ไท้แป๊ะกิมแซ แซ แปลว่าดาว ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นถนนราชสีมาใต้

๑๑. **ถนนคอเล็้อ** จากเครื่องลายครามที่มีภาพค้างคาว ค้างคาวนั้นภาษาจีนว่าเปียนฮก จึงนำรูปค้างคาวมาใช้แทน ฮก ซึ่งหมายถึงบุญวาสนา ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นถนนนครปฐม

๑๒. **ถนนลก** จากเครื่องลายครามที่มีภาพลก คือขุนนางจีนสวมหมวกงามมีใบพัด ๒ ข้าง บางทีก็มีภาพกวางเขางามยืนอยู่ด้วย คือเทียบเขากวากับหมวกเกียรติยศ ภาพลกหมายถึงเกียรติยศ ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นถนนพระราม ๕

๑๓. **ถนนลิ้ว** จากเครื่องลายครามที่มีภาพลิ้ว ลิ้ว แปลว่าอายุยืน บางทีทำเป็นรูปคนชราแป๊ะแก่ ศีรษะล้านและงอกสูงขึ้นไป หนวดเคราขาว สะอาด ถือผลท้อและไม้เท้า ยืนอยู่ใต้ต้นสนใหญ่ รวมความว่า ต้นสนก็ดี ผลท้อก็ดี และความชราก็ดี ล้วนแสดงถึงความเป็นผู้มีอายุยืนทั้งสิ้น ปัจจุบันถนนลิ้วเปลี่ยนเป็นถนนสวรรคโลก

๑๔. **ถนนประแจจีน** จากเครื่องลายครามของจีนที่มีภาพเป็นลายประแจจีน ปัจจุบันชื่อถนนเพชรบุรี

๑๕. **ถนนพุดตานเหนือ** จากเครื่องลายครามของจีนที่มีลายดอกไม้ คล้ายดอกพุดตานของไทย ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นถนนพิชัย

๑๖. **ถนนประทัดทอง** จากเครื่องลายครามของจีนที่มีภาพต้นประทัดทอง ต่อมาบางคนเรียกเพี้ยนเป็นบรรทัดทอง ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นถนนพระรามที่ ๖

การเปลี่ยนชื่อถนนดังกล่าวข้างต้น เป็นไปตามประกาศกระทรวงนครบาล ลงวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๒ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ซึ่งตามประกาศนี้ ยังมีชื่อถนนที่มีที่มาจากเครื่องลายครามอีกคือ

ถนนดวงดาวเหนือ เปลี่ยนชื่อเป็นถนนนครราชสีมาเหนือ

ถนนราชวัตร จากเครื่องลายครามที่เขียนลายลูกคลื่นให้รีดพอมคล้ายรั้ว เรียกกันว่าลายราชวัติ เป็นเครื่องหมายของลก เปลี่ยนชื่อเป็นถนนนครไชยศรี

บรรณานุกรม

พรพรรณ จันทโรนานนท์. **ฮก ลก ชิว**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๓๘.

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ. **ตำนานเรื่องเครื่องโต๊ะและถ้วยปั้น**. ธนบุรี : โรงพิมพ์อักษรเพชรเกษม, ๒๕๑๒.

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, คณะอนุกรรมการจัดทำเอกสารและบทความสดุดีบุคคลสำคัญ. **พระบรมราชวงศ์จักรีกับกรุงเทพมหานคร**. กรุงเทพฯ : บริษัท ธรรมดาเพรส จำกัด, ๒๕๓๗.